

Küzdelem Magyarország demokratizálásáért

ÍRTA SZATMÁRI ISTVÁN

A háború előtt, a háború alatt és a forradalmak előtt és után mindvégig három kérdés foglalkoztatta a magyar közéletet. Három kérdés, három probléma: *a nagybirtokrendszer felszámolása*, radikális földreformmal, *az általános titkos választójog* megvalósítása és *a közszabadságok* biztosítása, demokratikus közszellein kialakításával.

E három probléma körül hol lappangó, hol heves, nyílt harcok folytak évtizedeken át. Az osztály ellentétek kiéleződtek, az uralkodó osztály mereven elzárkózott. A politikai harcok éles és véres formát is öltöttek. Ezekben a harcokban kovácsolódott össze a haladó polgárság és a munkásság közös érdeke. Ebből alakult ki a demokratikus baloldali front. Ez a front olyan mértékben erősödött, amilyen mértékben megnőtt az ipari munkások száma és duzzadt a szabadfoglalkozásúak rétege, amelyet se az állam, se a társadalom nem tudott eltartani. E három probléma megoldása a munkásság és a polgárság társadalmi, politikai és gazdasági érvényesülését jelentette volna. Ennek a nyomán kialakulhatott volna a magyar polgárság, kifejlődhetett volna politikai öntudata és vezetésre való képessége, a nyugati államokhoz hasonlóan.

A megoldás azonban elmaradt. Az uralkodó osztály ilyen gyökeres reformoktól és radikális megoldásoktól visszariadt. Hatalmát veszélyeztetve látta.

*

Hogy e küzdelmeket jobban áttekinthessük, meg kell rajzolnunk a régi Magyarország képét. A politikailag, gazdaságilag és szociálisan elmaradt ország 1867 után állt talpra. Az elbukott 48-as forradalom következményei majd két évtizeden át bénították meg az országot. A monarchia megtörte a:rebellis: Magyarországot. A 67-es kiegyezés már egészen más viszonyok között jött létre: az ország lassú ütemben átalakult, iparosodott. Az iparosodás állandó folyamattá vált. Ezt követte a kereskedelem kialakulása. Magyarország a monarchia számára nagyon értékes és fontos társországgá vált. Magyarország volt Ausztria ipari cikkeinek fogyasztója, exportjának piaca; Magyarország látta el a monarchiát mezőgazdasági termékekkel, hússal, gabonával, nyersanyagokkal és félgyártmányokkal. Az ország belső átalakulása is folyamatos volt: kézműipari osztály alakult ki, amely mellett új középosztályrétegek is bontogatták szárnyaikat. A munkásság szakmai szervezkedése a 70-es években vette kezdetét és onnan kezdve rengeteg akadállyal megbirkózva, áldozatos küzdelmek sorozatán keresztül, egészen a háború kitöréséig felfelé ívelő, előretörő pályát futott meg. A munkásság szervezkedése a

gazdasági élet kialakulásának nyomában haladt és konjunktúráról konjunktúrára erősödött. A mesterlegényekből kisipari, középipari, majd gyári munkások lettek. A szakszervezetek küzdelmének eredménye, a sztrájkok szakadatlan sorozatán keresztül, a 12 órás munkaidő leszállítása 10, majd 9 órára, a munkabérek felemelése, a munkaviszonyok megjavítása, a munkásság szervezkedési szabadságának és a kollektív szerződések elismerése. Ahogy a munkásosztály gazdasági szervezkedése révén erősödött, úgy nőtt meg politikai öntudata is. A szociáldemokrata párt megerősödése és jelentősége a munkásosztály előretörésével párhuzamosan nő és ország politikai életében új tényezőként jelentkezik.

Ebben az időben a kormány és az ellenzék, a 67 és a 48 vívta egymással közjogi csatáit. A kormánypárt a 67-es kiegyezésből indult ki, monarchikus nagy hatalmi érdekeket szolgált és Auszria számára mindazt előteremtette, amit az tőle követelt. Ennek fejében szabadon rendelkezhetett az országgal. Az ellenzék, a függetlenségi pártok a 48-as szabadságharcra vezették vissza működésüket és az elbukott forradalom ideáljainak a megvalósítására törekedtek. Önálló hadsereg, magyar vezényleti nyelv, önálló vámterület és Ausztriával való egyenrangúság volt ennek a küzdelemnek legfőbb célja. Ahogyan a két párt között az ellentétek kiélesedtek és ahogy ez a harc sértette a monarchia nagy hatalmi érzékenységét vagy veszélyeztette érdekeit, úgy foglalt állást vele szemben.

1867-től 1913-ig egészen megváltozott az ország képe. Most már volt nagyszámú ipari munkássága, veszélyesen növekvő nincstelen parasztsága, volt ipari kapitalizmusa: a nagyüzemek és gyárak egymásután alakultak meg. A banktőke is bevonult az iparba, sőt a feudális tőke is elhelyezkedést keresett a bankokon keresztül, ipari részvényekbe fektetvén tőkét. Új középpolgárság is alakult ki a városokban, a városok száma és a városi lakosság is megnőtt. Az osztályellentétek gyorsan éleződtek ki: az átalakult és gazdaságilag megerősödött magyar társadalom ellentétbe került az uralkodó nagybirtokossággal, az arisztokráciával és a nemzeti kisebbségek önállóságra törő, kifelé gravitáló középosztályával. A gazdasági válságok és az osztrák ipar versenye veszélyeztette a magyar ipart. A fogyasztópiacot gyengítették a kivándorló parasztok százezrei s az itthonmaradt parasztság napszámbére oly alacsony volt, hogy az ipari fogyasztás szempontjából nem jöhetett számításba. A termelés tehát csak a városok lakosságára, az ipari munkásságra és a Balkán piacára számíthatott, így erősödött meg a függetlenségi ellenzéki irányzat, amelynek az önálló vámterület volt egyik leghatásosabb programpontja. Ez még a kormány szubvencióos ipari politikájánál is erősebbnek bizonyult.

A királyi ház a monarchia egységét, nagy hatalmi állását és presztízsét féltette a gazdasági mozgalom növekedésétől és előre-

törésétől. A bécsi udvar a függetlenségi párt követeléseinek ellensúlyozására egyszerre élénk érdeklődést tanúsított az ország *szociális elmaradottsága és az alulról feltörő osztályok politikai és gazdasági követeléseiről*. Ahogy a munkásság a maga javára használta a nagybirtokosság és az ipari kapitalizmus ellentéteit és egymás ellen való harcát, úgy használta ki a császári ház a függetlenségi mozgalom ellen a szociális követeléseket és törekvéseket. A magyar vezényleti nyelvvel, önálló Nemzeti Bankkal és önálló vámterülettel szembeszegette a választójogot.

A függetlenségi párt és vele a magyar uralkodó osztályok itt követték el a legsúlyosabb politikai tévedésüket: el hagyták választani maguktól az ipari munkásságot, a haladó városi polgárságot és a földnélküli parasztságot! A függetlenségi pártnak magáévá kellett volna tennie az ez időben kialakult új magyar társadalom követeléseit és törekvéseit. Miután ezt nem tette meg, két tűz közé szorult: a császári ház elutasította *nemzeti* követeléseivel és kijátszotta ellene a népet és a progresszív rétegeket. Ezek viszont nem támogathatták a függetlenségi pártot a császári ház ellen való harcában, mert ellene szegült a szociális és demokratikus követeléseknek. A tragikus konfliktus azzal végződött, hogy a függetlenségi párt elejtette nemzeti követeléseit, kiegyezett a császári házzal és átvette a kormányzást. Természetesen a bécsi udvar is cserbenhagyta az általános, titkos választójogot. A darabont-kormány, amely az általános, titkos választójogot oktrojálni akarta, megbukott és átadta helyét a nemzeti koalíciónak, amely most teljes erejével a demokratikus követelések ellen fordult.

A függetlenségi párt árulása súlyos következményekkel járt és nagy visszahatást keltett. Szembekerült saját paraszti kisgazda tömegeivel is, amelyekkel szemben elárulta programját: szembekerült a radikális polgársággal és munkássággal, amelyek ellen üldöző hadjáratot indított. Azonban ez sem mentette meg a függetlenségi pártot az árulás következményeitől. A függetlenségi párt kettészakadt: a balszárny, Justh Gyulával és Károlyi Mihállyal az élén, vállalta az általános, titkos választójogot és a progresszív követeléseket. Régi politikusok, akik eddig élesen küzdöttek e követelések ellen a kormánypárt soraiban, régi szabadelvűek és 67-esek, szintén megtértek és a választójogi küzdelem élére álltak (Banffy). Az általános, titkos választójog valóságos varázsvesszőnek bizonyult, nagy lépésekkel vitte előbbre az ország demokratizálásáért indított harcot, amelyet most már nem lehetett megállítani. Az uralkodó osztályok foglalkozni kezdtek a választójog megvalósításának gondolatával. Hosszadalmas alku folyt egyes pártok és politikusok részéről és nincs a választójognak az a rendszere, amelyet fel ne fedeztek volna. Egyre-másra tervezték a különböző új választójogi rendszereket, mert minden-

képpen az volt a törekvésük, hogy a választójogi mozgalmat egy látszat reformmal leszerejlék, de úgy, hogy politikai hatalmukat megtartsák, így születtek meg a különböző választójogi reformok, kezdve gróf Andrássy Gyula plurális (többes szavazaton alapuló) választójogától egészen az Eszterházy-Vázsonyi választójogi tervezetig. Egyetlen törvény alkalmazására sem került azonban sor, mert — közben kitört a világháború!

*

A háború megváltoztatta Magyarország politikai és gazdasági arculatát. Már a háború alatt megváltozott az ország társadalmi összetétele. A háború végefelé, az orosz forradalom kitörésének napjától már nem lehetett elhárítani az ország demokratikus átalakulását. Különböző politikai kísérleteken, makacs ellenálláson és cselszövéseken keresztül jutottunk el az októberi forradalomig.

*

Az ország a háborúból megcsonkítva került ki. A háború befejezésével kezdődik Magyarország új történelmi korszaka. És ahogy a háborúelőtti, régi Magyarországnak is három főproblémája volt, a háborúutáni Magyarországnak is *ugyanaz a három problémája maradt*: megszüntetni a nagybirtokot, bevezetni az általános, titkos választójogot, biztosítani a közszabadságokat. Az októberi kormány alkotott ugyan néptörvényeket, de ezek megvalósítására már nem került sor. A háborúutáni nyomorúságos viszonyok mindent meggátoltak és amire az ország megtanult volna a mágia lábán járni, az orosz forradalom diktatúrába csapott át és a polgári forradalmat elsöpörtc. Néhány hónapig tartott nálunk is a viaskodás és a magyar október márciusban bolsevizmusba torkolódott. A földreformból, az általános, titkos választójogból, közszabadságokból nem valósult meg semmi. Az újabb vihar mindent magával ragadott, elsöpörtc. A bolsevizmus háromhónapos uralma még súlyosabb helyzetet teremtett. A bolsevista diktatúra sem valósított meg semmit a három problémából: a földet állami tulajdonná proklamálta, de nem nyúlt hozzá, közszabadságokat nem tűrt, demokratikus intézményekre nem volt szüksége.

A bolsevizmus bukása után az ellenforradalom jutott győzelemre. A magyar társadalom problémáinak megoldása az ellenforradalomra hárult. Örökölte a problémákat. Nem tudott tőlük szabadulni.

Most új korszak vette kezdetét. Nyilvánvaló volt, hogy nem lehet ott folytatni, ahol a dolgok abbamaradtaik. A Szegedről elindult ellenforradalom még demokratikus intézményeket ígért. Vállalta a három probléma megoldását. Friedrich megvalósította az általános, titkos választójogot és demokratikus politikai rendszerre gondolt, de a baloldaltól való félelmében jobbra sodródott s a hatalomra visszatért nagybirtokosság és arisztokrácia karjaiba hullt.

Bethlen Istvan-nal visszatért a régi rezsim. Lassan és rendszeresen likvidálta a forradalom és az ellenforradalom minden maradványát, ő is hozzálát — a három nagy probléma megoldásához. Természetesen reakciós szellemben, úgyhogy a hatalomba visszajutott arisztokrácia, nagybirtokosság, a magas klérus és a bürokrácia továbbra is megtartsa vezetőszerepét. Így született meg a Nagyatádi-földreform, a titkos-nyílt választójog, a legkülönbözőbb rendszerekből vett korrekatívumokkal. Néhány esztendeig hasznát vehették ezeknek az ellenforradalmi szellemű reformoknak. A nagyipar, a bankok és a szabadfoglalkozású rétegek egy nagy része csatlakozott Bethlenhez. Kormányzásának támaszává vált. A prograszív baloldal nagyon meggyengült a sok vérvesztéségtől. Háborúelőtti és a háborúalatti szövetségesei is cserbenhagyták. Nem volt már szükségük fegyvertársakra: Bethlentől megkapták az önálló vámterületet magas vámokkal. Kartellek és trösztök alakultak. A külföldi kölcsönök élénkké tették a tőkepiacot. A gazdasági élet fellendült. A Monarchia szétbomlott, Ausztria már nem volt ipari versenytárs. A magyar gyáripari érdekeltség most szembefordult a munkássággal. A Bethlen rezsim az ő rezsimje volt. Már-már elhitték, hogy ez a felszínes jólét maradandó lesz. Az alulról hangzó dübörgést elnyomta az ipari gründolások zaja. Szekfü „Neo-barokk”-nak nevezi ezt a korszakot. Kívülről szilárd épületnek tetszett a „Neo-barokk” társadalom. Nagy könnyedséggel kezelt minden dolgot. Szociális kérdéseikben mem tanult semmit, éppen olyan érzéketlen volt, mint elődei. A politikai demokráciát is épügy ellenfelének tekintette és küzdött ellene.

Alig egy pár év telt el és a három meg nem oldott magyar probléma újból visszatért, mintha mi sem történt volna. A Bethlen-rezsim összeomlott. A gazdasági válság magával sodorta, eltemette. Az uralkodó osztályokat annyira megrémítette a gazdasági válság és a politikai rendszer összeomlása, hogy most még jobban féltek minden reformtól, mert attól tartottak, hogy a reform révén érvényesülő demokratikus erők megfosztják politikai hatalmuktól. Minden igyekezetük tehát arra irányult, hogy a közszabadságok megnyirbálásával, a választójogi és földreform követeléseikkel támasztott nyílt ellenállással egy reakciós-konzervatív rendszert tartsanak fenn. Ez a törekvésük nem járt sikerrel. A munkásság mellett a parasztság és a középosztályrétegek erőteljes előretörése jelentkezett. Vagy engedményeket kell tenni, vagy „nemzeti forradalmat” kell csinálni. Ez utóbbit valósította meg *Gömbös Gyula*. A „nemzeti forradalom” aból állt, hogy a régi rezsim politikai módszerével szakítottak. Versenyre keltek minden radikális követeléssel és programmal. A kormány maga állt az élére az eddig ellene szegezett követeléseknek. Szinte fenyegetőzött a nagybirtok megszüntetésével és radikálisnál radikálisabb reformokat helyezett kilátásba!

A küzdelem most újból két fronton folyt. A Gömbös-kormány

radikális *mezben* jobboldali forradalmat hirdetett, de valóságos harcoit folytatott a baloldal és a nálánál erősebb régi uralkodó nagybirtokosság, arisztokrácia és a magas klérus ellen. Az utóbbiak győztek. Gömbös „nemzeti forradalom” címen hirdetett politikai hadjárata ugyanazzal az eredménnyel járt: a három fő-probléma, amely a magyar politikai életeit mindmáig végigkísérte, most sem Ikerült megoldásra. Tömegvonzó erejüket most is csak felhasználták

Gömbös uralmon maradt,

— az ára ennelk hirdetett követeléseinek elejtése volt. Ez nem esett nehezére, komolyan ő sem gondolta. Propagandacélokra használta a magyar problémákat: lefelé tetszetős volt, fölfelé pedig ijeszteni akart. Ezt el is érte.

Az ország gazdasági és politikai viszonyai azonban egyre súlyosabbá váltak. Főképpen a középosztály és a parasztság helyzete felemlítette meg a kormányzatot. Egyre többen hangoztatták, hogy a nagybirtok megszüntetése nélkül nem alakulhat ki jómódú, gazdag paraszti ország, amely a kisgazdaságok révén magasabb életszínvet nyújt a parasztságnak és a középosztályuk. Egyre jobban hódított az a felfogás, hogy csak egy nagyjelentőségű agrár-reform biztosíthatja a közléposztály-rétegek és szabadfoglalkozásúak megélhetését is. Ez viszont csak úgy remélhető, ha az általános, titkos választójog révén átalakul a magyar törvényhozás, demokratikus szellem formálja át közigazgatásunkat és egész társadalmi életünket.

Ez az igazság meghódította a középosztály legfiatalabb rétegét, azt, amelyik nem ismerte a múlt küzdelmeit és csak most került ki a középiskolákból és az egyetemekről. A falukutatást mint szenzációs újdonságot fedezték fel. A falu elmaradottságát, a parasztság nehéz életét, hihetetlen nyomorát úgy fedezték fel, mintha eddig ismeretlen lett volna. A magyar parasztkérdés nem mai keletű. A háborúelőtti országnak is ez volt egyik nyílt, fájó sebe, amelyet a kivándorlás sem tudott megszüntetni. A három magyar probléma megoldása szüntethette volna csak meg a parasztság, a munkásság és a középosztály elviselhetetlen helyzetét. Ez azonban a mai napig sem sikerült.

A *Darányi-kormány* új politikai korszak kezdődött. A három nagy problémát megkerülte ugyanúgy, mint elődei. A választójogi reformot kijátszotta. A mostani választójogi rendszer már alkalmazásában is bebizonyította, hogy rajta keresztül a feltörekvő erők nem érvényesülhetnek és a politikai hatalmi viszonyokat nem változtatja meg. Nem jelent változást sem a telepítés, sem a kishaszonbérletekkel való kísérletezés. Nagyarányú, radikális földreform feltétele a nagybirtokrendszer megszüntetése volna. Ilyen reformokat azonban csak olyan törvényhozás alkotna, amely valóban általános, titkos választójoggal, demokratikus korszellelem és közszabadság biztosításával választottak meg.

A kormány *védekezett* a valóságos reformok ellen és szívesen,

látható örömmel fogta vitorláiba a parancsuralmi-fasiszta rendszerek szelét. Ezzel is a reformok ellen dolgozott. Fasiszta módszereket alkalmazott a politikai, gazdasági és társadalmi problémák megoldására — a nyílt fasizmus vállalása nélkül. Itt még a fasizmus is — felülről jött, minden tömegmozgalom, tömegbázis nélkül.

A középosztály problémájának megoldására a középeurópai fasiszta hullám feldobta a zsidókérdést. Nálunk a zsidók szerepe a gazdasági és társadalmi életben 67-től, a kiegyezéstől kezdve nőtt meg. Ipar, kereskedelmi vállalkozás, nagyvárosi élet, a városok kialakulása és fejlődése az ő részvételükkel nőtt meg.

***Demokrácia,
függetlenség
és szabadság:
a magyar munkás kenyere és élete!***

Lehet, hogy ez a beavatkozás egy darabig hat. De azután ugyanaz a sorsa lesz, mint az eddig és korábban alkalmazott hasonló szerekek: hatástalanná válnak. Hiszen a középosztály, az intelligencia proletarizálódásának megakadályozása végett teremtették meg a numerus clausuet is. Amikor ez sem használt, ekkor léptették életbe a felvételi vizsgákat az iskolákban, erőteljesebben megrostálták, „szelektálták” az egyetemre és a középiskolába felveendő tanulókat. Mindez azonban nem volt elég arra, hogy a középosztály növekedésének útját állja. Szaporították igen erős mértékben a városi, megyei és állami tisztviselők számát. Messze túlszárnyaltuk a békebeli Nagymagyarország közhivatalnoki létszámát. Mindez nem segített tartósan, mert néhány esztendő múltán újból elénk tárul a probléma: az el nem helyezhető középosztályú és szabadfoglalkozású rétegek sorsa. Az az előny, amelyet a kormány a zsidó középosztály megsemmisítésével nyer, néhány esztendő múltán kiegyenlítődik, a keresztény középosztály szarnia meg fog növekedni és az elhelyezkedés ugyanolyan lehetetlenné válik majd, mint az előző években volt. A magyar társadalmat gyökerében átalakítani a három nagy magyar probléma progresszív megoldása nélkül nem lehet.

Miért harcolunk?

*Szebb, jobb életért,
a munkásság fölemelkedéséért!*

A kormány támogatta a szélsőjobboldali törekvéseket, de félt is tőlük. Külpolitikai okokból nem fordult a mozgalommal szembe, belpolitikai okokból pedig csak annyira szállt szembe vele, hogy „kifogja a szelet vitorlákból”. A kormányzat magáévátette a szélsőjobboldal jelszavait és megkísérelte programkövetéseiket kijátszani azzal, hogy olyan mértékben valósítja meg őket, ahogy az neki is megfelel, így jutottunk el odáig, hogy a kormányzat: a nyílt parancsuralmi rendszer elhárításával: indokolt meg mindent. Gyakorlati politikájának alapja, hogy: a korszellem elől nem lehet elzárkózni. Egyébként: a magyar társadalom legfontosabb problémái — visszatértek és: megoldásuk: ellenére — megoldást követelnek!

Ma már megváltozott a helyzet. A szélsőjobboldal hulláma megtört. A háború kitörése elsöpörte politikai célkitűzéseiket. Egészen más helyzetbe kerültek.

Politikai, társadalmi és gazdasági viszonyaink átalakulás előtt állanak. A nagy háború kimenetelő megváltoztatja a körülöttünk lévő világot. Megváltoznak a politikai, gazdasági és társadalmi viszonyok is. A változás iránya nem a parancsuralmi rendszerek irányába megy végbe. A hatalmi viszonyoknak tehát meg kell változniuk és azok az osztályok, amelyek eddig küzdelmet folytattak Magyarország demokratizálásáért, előtérbe kerülnek, hogy további harcaikat megvívják az ország demokratizálásáért. Demokratikus közszellem nélkül, amely alulról fölfelé hatja át az ország minden társadalmi rétegét, alig lehet remélni tartós megoldást. De a három magyar probléma megoldása nélkül nálunk nem változik meg lényegében semmi. Az igazi demokratikus, általános, titkos választójog, a nagybirtok megszüntetése, radikális földreform és a közszabadságok biztosítása semmiféle zsidókérdéssel sem helyettesíthető. Minden kitérés csak növeli a küzdelemben hozott áldozatokat, csak még elkeseredettebbé teszi a harcot. Egyszer csak elérkezik a történelmi óra, amikor már nem lehet kitérni Magyarország demokratikus átalakulása elől.